

LIBRIS

We know
books

WULFSTAN

RÂNDUIALA LUMII

EDIȚIE BILINGVĂ:
ENGLEZA VECHĂ – ROMÂNĂ

studiu, ediție și traducere de

ANDREI CRIȘAN

Presă Universitară Clujeană

2024

Coperta: Andrea Jánosi

Referenți:

Prof. univ. dr. Codrin Liviu Cuțitaru (UAIC Iași)

Prof. univ. dr. Adrian Papahagi (UBB Cluj)

*Volumul a fost publicat cu sprijinul Centrului de Istoria
Cărții și a Textelor (CODEX), Univ. Babeș-Bolyai, Cluj.*

Editură acreditată CNCS A în domeniul filologie.

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
WULFSTAN**

Rânduiala lumii / Wulfstan; studiu, ed. și trad. de
Andrei Crișan. - Ed. bilingvă, engleza veche-română. -
Cluj-Napoca : Presa universitară clujeană, 2024

Conține bibliografie

ISBN 978-606-37-2360-5

I. Crișan, Andrei (ed. ; trad.)

32

© 2024 Autorul ediției. Toate drepturile rezervate.
Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin
orice mijloace, fără acordul autorilor, este interzisă și se
pedepsește conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai

Presa Universitară Clujeană

Director: Codruța Săcelean

Str. Hasdeu 51, 400371 Cluj-Napoca, România

Tel./fax: (+40)-264-597.401

E-mail: editura@ubbcluj.ro

<http://www.editura.ubbcluj.ro>

Printed in Romania.

CUPRINS

Studiu introductiv	7
1. Situația Angliei până la Wulfstan	8
2. Viața și activitatea lui Wulfstan	15
3. Wulfstan: scrieri politico-juridice	26
4. Stil și surse	31
5. <i>Rânduiala lumii</i> : tradiția textului	49
6. Manuscrise folosite în această ediție	68
<i>Rânduiala lumii</i>	87
Textul din ms. Corpus	88
Textul din ms. Junius	118
Bibliografie	185

STUDIU INTRODUCŢIV

Arhiepiscopul Wulfstan de York (m. 1023) a fost una dintre cele mai influente personalităţi ale Angliei în Evul Mediu timpuriu. S-a aflat, alături de Ælfric din Eynsham (m. ca. 1010), în fruntea luptei deznădăjduite pentru reforma şi salvarea ţării, a fost consilier şi ministru al regilor Æthelred (978-1013) şi Cnut (1016-1035), a redactat legi în numele lor şi a scris, printre multe altele, ceea ce poate fi considerat „cel mai elaborat tratat de teorie socio-politică înainte de *Policraticus*-ul lui John din Salisbury”.¹ Mai mult decât atât, de-a lungul vieţii a slujit în trei dintre cele mai importante funcţii ecleziastice din Anglia: episcopia Londrei (996-1002), episcopia de Worcester (1002-1016) şi arhiepiscopia Yorkului (1002-1023), deţinându-le concomitent pe ultimele două până în 1016.

---

1. Rabin, „Archbishop Wulfstan of York”, p. 1.

1. SITUAȚIA ANGLIEI PÂNĂ LA WULFSTAN

Lupta pentru reformă teologică și restructurare socială pe care Wulfstan a purtat-o întreaga lui viață trebuie înțeleasă în primul rând prin prisma evenimentelor care au dus la formarea Angliei.¹ După retragerea legiunilor romane în primul deceniu al secolului al V-lea, structurile sociale ale britonilor romanizați au fost distruse relativ repede de triburile germanice invadatoare: Angli, Saxoni și luți, care au fondat mici regate. Conceptul unei heptarhii, adică existența a șapte regate anglo-saxone stabile și uniforme (Wessex, Essex, Sussex, Kent, Mercia, Anglia de Est și Northumbria) a fost discreditat în ultimii ani. În realitate, au existat diverse construcții extrem de volatile, care nu se încadrează în conceptul unui

---

1. Vasta și tuluitoasă istorie a Angliei anglo-saxone depășește ambițiile modeste ale acestei cărți. Pentru câteva studii exhaustive, vezi Yorke, *Kings and Kingdoms of Early Anglo-Saxon England*; Higham și Ryan, *The Anglo-Saxon World*; Hadley, *The Northern Danelaw*; Stafford, *Unification and Conquest*; Lawson, *Æthelred the Unready*.

regat medieval, ci descriu mai degrabă un amalgam de confruntări tribale pentru teritorii limitate.

Sosirea misiunilor creștine la sfârșitul secolului al șaselea are un neașteptat succes: după doar un secol, Anglia produce personalități de prim nivel, cum ar fi Beda Venerabilul (m. 735) și Aldhelm de Sherborne (m. 709).

Mai mult decât atât, la începutul secolului al șaptelea, regele Æthelbert din Kent emite deja un cod de legi după modelul romano-creștin, cu scopul de a aduce monarhia anglo-saxonă în pas cu tradiția continentală, iar reușita este remarcabilă.¹ În secolul următor, Alcuin (m. 804), cunoscut cărturar anglo-saxon, ajunge unul dintre cei mai de seamă sfinți și intelectuali ai lui Carol cel Mare. Pentru Wulfstan și contemporanii săi, perioada lui Beda și Aldhelm reprezenta o epocă de aur, către care priveau adesea cu melancolie.

---

1. Pentru o discuție detaliată despre începuturile legislației anglo-saxone, vezi Hough, „*An Ald Reht*”; Wormald, „*Kings and Kingship*”; Jurasinski și Oliver (ed.), *The Laws of Alfred*.

Într-adevăr, spre sfârșitul secolului al VIII-lea, situația începe să se înrăutățească simțitor. În 793, celebra mănăstire Lindisfarne din Northumbria e distrusă în urma unui atac viking, primul dintre multele ce aveau să urmeze. *Cronica Anglo-Saxonă* prezintă o situație sumbră, plină de semne rău prevestitoare în dreptul aceluși an:

Her wæron reðe forebecna cumene ofer Norþanhymbra land and þet folc earmlice bregdon: þet wæron ormete ligræscas, and wæron geseowene fyrene dracan on þam lyfte fleogende. Pam tacnum sona fyligde mycel hunger, and litel æfter þam þæs ilcan geares on .vi. idus Ianuarii earmlice heðenra manna hergung adiligode Godes cyrican in Lindisfarrenae þurh reaflic and mansleht.¹

Au fost semne rău prevestitoare deasupra țării Northumbriei, iar oamenii au fost îngroziți. Au fost fulgere imense și dragoni de foc au fost zăriți zburând pe cer. La scurt timp după aceste semne a urmat o mare foamete, iar apoi, pe 8 ianuarie în același an, păgânii

1. Irvine (ed.), *The Anglo-Saxon Chronicle: A Collaborative Edition, Volume 7, MS. E*, p. 42.

au devastat biserica lui Dumnezeu din Lindisfarne prin jaf și moarte de om.

Atacurile se intensifică simțitor în următorul secol, culminând cu o veritabilă invazie în jurul anului 870, care duce la prăbușirea aproape totală a formațiunilor statale anglo-saxone.

În 871, Alfred, singurul rege pe care englezii l-au supranumit „cel Mare”, urcă pe tronul unui Wessex slăbit, fragmentat și izolat, într-un teritoriu cucerit aproape în totalitate de invadatorii scandinavi. Domnia sa (871-899) e punctul de turnură pentru soarta regatului Wessex și, mai târziu, pentru o Anglie unită. Reformele sale militare, construcția rețelelor de orașe fortificate și crearea unei flote contribuie semnificativ la victoria asupra vikingilor. După victoria de la Edington, în 878, Alfred negociază tratatul de la Wedmore, care împarte Anglia în două, extinzând astfel propriul său regat și limitând jurisdicția daneză spre nord, în așa numita *Danelaw*.¹

Tumultoasa perioadă de la atacul de la Lindisfarne până la victoria de la Edington își lasă amprenta asupra peisajului cultural

1. Pentru un studiu detaliat, vezi Abels, *Alfred the Great*.

din Anglia. Gravitatea situației ne este confirmată de Alfred însuși, care afirmă că, la începutul domniei sale, doar o mână de oameni la sudul râului Humber puteau înțelege latina sau erau capabili să traducă din latină în engleză, iar dincolo de râu probabil și mai puțini.¹ Astfel, una din principalele griji ale regelui e să impună reforme sociale și culturale considerabile: texte ale unor autori precum Augustin, Boethius și Grigorie cel Mare sunt traduse la cererea lui Alfred în engleza veche. Mai mult decât atât, codul legislativ dezvoltat de Alfred, cunoscut ca *domboc* („cartea de judecată”), pune bazele legislației anglo-saxone pentru următorul veac, până când e înlocuit de scrierile lui Wulfstan.²

După moartea lui Alfred, regatul continuă să se dezvolte sub domnia fiului său, Edward (d. 899-924), și atinge apogeul teritorial sub nepotul său, Æthelstan (d. 924-939), care este considerat primul rege al unui regat englez unificat.³ Perioada 939-978 e însă caracterizată de fragmentare po-

litică. După moartea lui Æthelstan, urmașii săi, precum Edmund I (d. 939-946), Eadred (d. 946-955), Eadwig (d. 955-959) și Edgar (d. 959-975), se confruntă cu provocări în menținerea unității atinse sub Æthelstan.

Edgar se remarcă în special pentru succesul în stabilizarea regatului și restaurarea monahismului. Din cauza invaziilor vikinge din secolul al IX-lea, standardul vieții monastice din Anglia la începutul următorului secol se degradase simțitor. Puținele mănăstiri care nu fuseseră distruse nu mai respectau Regula Sfântului Benedict. Preoți seculari, care nu depuseseră jurăminte monastice, ocupau poziții în mănăstiri, iar moșiile ajungeau adesea sub controlul unor beneficiari laici.

Printre oamenii de frunte ai reformei benedictine se află Dunstan (m. 988), arhiepiscop de Canterbury, Æthelwold (m. 984), episcop de Winchester, și unul dintre predecesorii lui Wulfstan, Oswald (m. 992), arhiepiscop de York. Regele Edgar se dovedește un susținător fervent al reformatoarelor, folosind această renaștere monastică ca pe un mijloc de a consolida autoritatea regală și țara întregă. Edgar face donații către mă-

1. Keynes și Lapidge (ed.), *Alfred the Great*, p. 125.

2. Wormald, *The Making of English Law*.

3. Pentru un studiu detaliat, vezi Foot, *Æthelstan*.

năstirile existente și oferă pământ și resurse pentru înființarea de noi așezăminte monahale, îi sprijină pe reformatori în înlocuirea clerului laic cu călugări și asigurarea respectarea standardelor stricte ale Regulei benedictine în mănăstiri.¹

După moartea lui Edgar, liniștea regatului începe să se clatine. Fiul său, Edward, e asasinat în circumstanțe neclare în 978, iar pe tron urcă fratele său vitreg, Æthelred (d. 978-1013). Domnia lui Æthelred este marcată de instabilitate severă și de amenințări externe. Vikingii, în special sub conducerea lui Svend „Barbă despăcată”, reiau atacurile, iar regimul lui Æthelred se dovedește incapabil. Porecla sa, „Nepregătitul” (din engleza veche *unræd*, care înseamnă „sfat prost”), reflectă percepția contemporanilor săi asupra unei domnii caracterizate de indecizie și slăbiciune. Profitând de slăbiciunea regelui, nobilii care pierduseră moșii în timpul reformei lui Edgar, acaparează, adesea prin

---

1. Pentru studii exhaustive legate de reformă, vezi Foot, *Monastic Life in Anglo-Saxon England*; Yorke, *Edgar and the Reform of the Church*; Gretsch, *The Intellectual Foundation of the English Benedictine Reform*.

violență, întinse terenuri mănăstirești. Un alt episod notoriu din timpul domniei lui Æthelred e masacrul din ziua sfântului Brice, din 1002, când regele ordonă uciderea danezilor din Anglia, ceea ce întetește agresiunea vikingilor. În 1013, Svend „Barbă despăcată” reușește să invadeze Anglia, forțându-l pe Æthelred să fugă în Normandia. Deși acesta își recâștigă temporar tronul în 1014, după moartea bruscă a lui Svend, domnia lui se încheie dezastruos și e imediat urmată, în 1016, de cucerirea completă a Angliei sub conducerea fiului lui Svend, Cnut.¹

2. VIAȚA ȘI ACTIVITATEA LUI WULFSTAN

Puținele informații pe care le avem despre viața lui Wulfstan provin din documente oficiale sau din propriile sale lucrări. Originile sale, precum și partea timpurie a vieții sunt parțial învăluite în mister. Principala teorie este că s-ar fi născut în districtul Fenland, din regiunea numită astăzi East

---

1. Pentru Anglia sub conducerea lui Cnut, vezi Lawson, *Cnut: The Danes in England*; Lawson, *Cnut: England's Viking King*; Bolton, *Cnut the Great*.

Midlands.¹ Nu se știe cu certitudine aproape nimic despre viața sa înainte de a fi uns episcop al Londrei. Deși *Cronica anglo-saxonă* menționează moartea sa printr-o notă simplă în anul 1023, nu avem informații despre vârsta la care a murit.² Sigur, putem specula, dată fiind tradiția ecleziastică de a accede la scaunul episcopal în jurul vârstei de 35 de ani, dar există prea multe excepții de la această regulă pentru a obține altceva decât o simplă teorie.³ *Liber Eliensis*, o cronică din secolul al XII-lea, scrisă la mănăstirea din Ely, ne oferă câteva detalii despre viața sa timpurie – dar trebuie luat în considerare faptul că abația urmărea canonizarea lui Wulfstan:

Omnes vero ipsius mores et actus religioni serviebant, nec deerat ei vel nobilitas generis vel honestas secularis. Nam et sororis eius fi-

1. Wormald, „Archbishop Wulfstan of York: Eleventh-Century State-Builder”, p. 12.
2. Swanton (ed.), *The Anglo-Saxon Chronicle*, p. 157.
3. Rabin (*The Political Writings of Archbishop Wulfstan of York*, p. 9) arată că Dunstan devine episcop de Worcester la 48 de ani, Æthelwold între 54 și 59, iar succesorul său, Elfigiu, la doar 30 de ani.

lius, Brithegus, Wigornensis episcopus fuit et plures alios generosos viros propinquos habuit, et tam ex genere quam ex sanctitate cunctis honorabilis habebatur. De quo id mirabile ferebatur, quod secto matris utero in hanc lucem productus fuerat et vacce uberibus proximorum industria educatus.¹

Slujea credinței prin toate faptele și prin purtarea sa, și nu-i lipsea nici nașterea aleasă, nici onestitatea în această lume. Căci și nepotul său din partea surorii, Brithegus, a fost episcop de Worcester, și mai avea multe alte rude de viță nobilă. Toți îl cinsteau atât datorită nașterii sale, cât și pentru sfințenia de care dădea dovadă. Și se mai povestea acest lucru de mirare despre el, că a fost adus pe lume prin cezariană și că a fost crescut cu laptele vacilor, prin eforturile rudelor sale.

Originea de viță nobilă a lui Wulfstan este ușor de crezut; poziția de episcop al Londrei, ca să nu mai vorbim de și mai importanta arhiepiscopie a Yorkului, nu ar fi fost oferită unui om de rând. În schimb, nu

1. Camden, *Liber Eliensis*, p. 156.